

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Grażyna Anna Ciepela, Monika Kur-Kowalska, Jolanta Jankowska

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

EFEKTY EKONOMICZNE DZIAŁALNOŚCI AGROTURYSTYCZNEJ NA PRZYKŁADZIE PARKÓW NARODOWYCH

THE ECONOMIC EFFECTS OF THE AGROTOURISTIC ACTIVITY BASED ON EXAMPLE OF NATIONAL PARKS

Słowa kluczowe: gospodarstwo agroturystyczne, nadwyżka bezpośrednia, wskaźnik dochodu na sprzedany pokój/łóżko (POR), wskaźnik dochodu na dostępny w danym przedziale czasowym pokój/łóżko (PAR)

Key words: agrotouristic farms, direct surplus, revenue per occupied room/bed (POR), revenue per available room/bed (PAR)

Abstrakt. Celem badań było określenie dochodów z usług noclegowych i gastronomicznych w gospodarstwach agroturystycznych funkcjonujących w gminach, w których znajdują się tereny należące do Białowieskiego Parku Narodowego i Biebrzańskiego Parku Narodowego. Badania ankietowe prowadzono w latach 2010 i 2011 w 50 gospodarstwach. Z badań wynika, że nadwyżka bezpośrednia z usług noclegowych wynosiła średnio dla gospodarstwa około 7000 zł. Roczna nadwyżka bezpośrednia z usług noclegowych i gastronomicznych w prawie 25% gospodarstw osiągnęła wartość od 10 000 do 15 000 zł, a w 8 gospodarstwach (16%) mieściła się w przedziale 25 000-37 500 zł. Wartość wskaźnika POR w 22 gospodarstwach (44%) kształtowała się powyżej 50 zł, a w 19 (38%) zawierała się w przedziale od 20 do 48 zł. Wartość wskaźnika PAR w prawie połowie gospodarstw wynosiła poniżej 3 zł, przy czym w 7 (14%) nie przekraczała 1 zł.

Wstęp

Rozwój agroturystyki to dużo korzyści zarówno dla mieszkańców wsi, jak i miast. Jej znaczenie można rozpatrywać na różnych płaszczyznach, jednak najważniejszą funkcją agroturystyki jest funkcja ekonomiczna. Daje ona przede wszystkim możliwość zwiększenia dochodów w gospodarstwie rolnym przez świadczenie usług turystycznych. Badania wielu autorów [Balińska, Sikorska-Wolak 2009, Ciepela, Sosnowski 2010, Łęczycki i in. 2007, Żbikowski i in. 2006] wskazują, że pierwszoplanowym motywem podjęcia działalności agroturystycznej przez rolników jest chęć uzyskania dodatkowych dochodów. Jednak efekty ekonomiczne tej działalności są warunkowane wieloma czynnikami i jak wskazują liczne badania z zakresu ekonomiki agroturystyki [Bednarek-Szczepańska 2010, Ciepela i in. 2012, Godlewski 2004, Kosmaczewska 2007, Pytlarz 2010], efekty te są bardzo zróżnicowane w zależności od regionu Polski i gospodarstwa. Zdaniem Ramotowskiej [2006], agroturystyka wtedy staje się faktycznym źródłem dodatkowego dochodu, gdy gospodarstwo przyjmuje przynajmniej 150 turystów rocznie.

Agroturystyka jest szansą rozwoju szczególnie dla małych gospodarstw niewyspecjalizowanych w produkcji rolnej i sprzedających jedynie nadwyżki tej produkcji. Istniejące na polskiej wsi wolne zasoby mieszkaniowe oraz nie w pełni wykorzystana siła robocza stwarzają duże możliwości świadczenia usług turystycznych w gospodarstwach rolnych [Sikora 2012].

Agroturystyka odgrywa bardzo ważną rolę na obszarze Białowieskiego Parku Narodowego i Biebrzańskiego Parku Narodowego. Jako forma turystyki zrównoważonej przyczynia się do zachowania cennych ekosystemów dla przyszłych pokoleń i przynosi wymierne korzyści społeczno-ekonomiczne miejscowej ludności. Jest źródłem dodatkowych dochodów w gospodarstwach rolnych, często niezbędnych do ich przetrwania. W wielu gospodarstwach położonych na tych terenach, dochody z produkcji rolnej są bardzo niskie i nie wystarczają na zaspokojenie podstawowych potrzeb rodziny rolnej. Przyczyną tego stanu rzeczy są: duże rozdrobnienie gospodarstw, bardzo słaba jakość gleb, ograniczenie intensywnej gospodarki rolnej i prowadzenie

zrównoważonego użytkowania gruntów rolnych na terenach przyrodniczo cennych. Sytuacja ta zmusza rolników do podejmowania działalności pozarolniczej, w tym agroturystyki.

Celem badań było określenie dochodów z usług noclegowych i gastronomicznych w gospodarstwach agroturystycznych funkcjonujących w gminach, w których znajdują się tereny należące do Białowieskiego Parku Narodowego i Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Materiał i metodyka badań

Badania prowadzono w gospodarstwach agroturystycznych funkcjonujących w gminach, w których położone są tereny należące do Białowieskiego Parku Narodowego i Biebrzańskiego Parku Narodowego. Dobór terenu badań był celowy. Wykaz gospodarstw i ich lokalizację uzyskano z Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie. Według uzyskanych danych, w 2010 roku na badanym terenie działało 112 gospodarstw, w tym w Białowieskim Parku Narodowym (gmina: Białowieża, Narewka) – 39 gospodarstw, a w Biebrzańskim Parku Narodowym (gmina: Bargłów Kościelny, Dąbrowa Białostocka, Goniądz, Grajewo, Jaświły, Jedwabne, Lipsk, Nowy Dwór, Radziłów, Rajgród, Suchowola, Sztabin, Trzcianne, Wizna) – 73 gospodarstwa.

Badania przeprowadzono w 2010 roku i uzupełniono w 2011 roku, a uzyskane informacje dotyczyły 2010 roku. Materiał źródłowy zebrano techniką wywiadu bezpośredniego. Narzędziem badawczym był kwestionariusz wywiadu skierowany do właścicieli gospodarstw. Prośbę o udzielenie wywiadu skierowano do wszystkich właścicieli gospodarstw agroturystycznych zlokalizowanych na badanym terenie. Jednak w gminach obejmujących tereny należące do Białowieskiego Parku Narodowego zgodę na udzielenie odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu wyraziło 26 właścicieli, a w gminach obejmujących tereny należące do Biebrzańskiego Parku Narodowego – 24 właścicieli. Pytania zawarte w kwestionariuszu wywiadu dotyczyły: powierzchni mieszkalnej przeznaczonej dla turystów, wyposażenia bazy rekreacyjnej, rodzaju świadczonych usług żywieniowych, liczby sprzedanych miejsc noclegowych i usług żywieniowych w roku, ceny noclegu i wyżywienia, rocznych wydatków na reklamę i promocję gospodarstwa; ceny jednostkowej wody łącznie ze ściekami, ceny jednostkowej wywozu nieczystości, ceny 1 tony węgla z transportem, cen skupu surowców żywnościowych, kosztu przemiału ziarna zbóż, uboju trzody chlewnej i badań weterynaryjnych mięsa wieprzowego. Na podstawie uzyskanych danych wyliczono wskaźniki.

Koszty bezpośrednie utrzymania turystów w gospodarstwie w roku bez produktów żywnościowych. W dziennym koszcie utrzymania turysty uwzględniono koszt wody (łącznie ze ściekami), energii elektrycznej, gazu z butli, środków czystości, wywozu nieczystości, ogrzewania powierzchni przeznaczonej dla turystów i koszt reklamy. Wyliczenie kosztów utrzymania turysty w gospodarstwie agroturystycznym jest bardzo utrudnione ze względu na brak możliwości ustalenia, jaka część niektórych tych kosztów ponoszona jest na działalność rolniczą i utrzymanie rodziny rolnika, a jaka na utrzymanie turystów. W związku z tym w kalkulacji tych kosztów wykorzystano dane, zawarte w dokumentach księgowych, prowadzonych w obiekcie turystycznym, położonym w gminie Sarnaki (powiat łosicki). Działalność tego obiektu nie jest związana z produkcją rolniczą, a baza noclegowa jest wykorzystywana wyłącznie przez turystów. Na podstawie faktur VAT z 2010 roku i liczby świadczonych osobodni (noclegu i wyżywienia) wyliczono na jednego turystę dziennie: zużycie wody i energii elektrycznej, koszt gazu z butli i środków czystości. Cenę jednostkową energii elektrycznej uzyskano z *Małego rocznika statystycznego Polski* [2011]. Koszt poniesiony na ogrzewanie powierzchni przeznaczonej dla turystów wyliczono według Gradzinka [2001]. W kosztach bezpośrednich utrzymania turysty nie uwzględniono: pracy własnej; odsetek od kredytów; amortyzacji pomieszczeń, mebli, sprzętu AGD, naczyń kuchennych, pościeli, ręczników i obrusów.

Koszt bezpośredni całodziennego wyżywienia turysty. Przy wyliczaniu kosztów wyżywienia założono, że żywienie turystów w gospodarstwie agroturystycznym powinno być oparte na surowcach produkowanych w gospodarstwie lub kupionych po cenie skupu u pobliskich producentów rolnych. Dzielne zapotrzebowanie turysty na surowce żywnościowe w gospodarstwie agroturystycznym uzyskano z pracy Świetlikowskiej [2000]. Zapotrzebowanie na mięso wieprzowe i drobiowe przeliczono na żywiec wieprzowy i drobiowy, uwzględniając wartość

rzeźną trzody chlewnej i drobiu [Osek, Milczarek 2005, Osek i in. 2005]. Dzielne spożycie artykułów żywnościowych nieprodukowanych w gospodarstwie wyliczono na podstawie faktur z 2010 roku i liczby świadczonych usług gastronomicznych w obiekcie turystycznym położonym w gminie Sarnaki (powiat łosicki). Ceny jednostkowe wyżej wymienionych artykułów uzyskano z *Małego rocznika statystycznego Polski* [2011]. Ceny skupu surowców żywnościowych oraz koszt przemiału ziarna zbóż, uboju trzody chlewnej i badań weterynaryjnych mięsa wieprzowego uzyskano w wywiadzie bezpośrednim. W gospodarstwach, które nie świadczyły całodziennego wyżywienia, uwzględniono procentowy udział poszczególnych (świadczonych) posiłków według zasad prawidłowego żywienia człowieka [Sikora 1999, Jarosz, Bułhak-Jachymczyk 2008].

Przychód bezpośredni wyliczono jako iloczyn liczby sprzedanych usług w roku (nocleg + wyżywienie) i ceny jednostkowej tych usług. Dochód z usług noclegowych i żywieniowych (mierzony nadwyżką bezpośrednią) wyliczono z różnicy przychodów bezpośrednich i kosztów pośrednich. Wskaźnik opisujący dochód gospodarstwa na tle popytu usług – POR (*Revenue Per Occupied Room*), czyli wskaźnik dochodu na sprzedany w danym przedziale czasowym pokój lub łóżko wyliczono jako iloraz rocznego dochodu w gospodarstwie (mierzonego nadwyżką bezpośrednią) i liczby sprzedanych miejsc noclegowych w tym gospodarstwie w roku [Lubas 2008]. Wskaźnik opisujący dochód gospodarstwa na tle podaży usług – PAR (*Revenue Per Available Room*), czyli wskaźnik dochodu na dostępny w danym przedziale czasowym pokój lub łóżko wyliczono jako iloraz rocznego dochodu w gospodarstwie (mierzonego nadwyżką bezpośrednią) i liczby dostępnych miejsc noclegowych w tym gospodarstwie w roku [Lubas 2008].

Wyniki badań

Analiza finansowa działalności turystycznej w gospodarstwach agroturystycznych obejmuje wiele zagadnień i jest skomplikowanym narzędziem, wymagającym zaawansowanej księgowości. W gospodarstwach agroturystycznych taka księgowość przeważnie nie jest prowadzona. W związku z tym w badaniach własnych ograniczono się do wyliczenia kosztów i przychodów bezpośrednich związanych z utrzymaniem i wyżywieniem turystów przebywających w analizowanych gospodarstwach w 2010 roku. Z wartości przychodów i kosztów wyliczono nadwyżkę bezpośrednią, która pozwala na ocenę korzyści finansowych osiągniętych z działalności turystycznej w gospodarstwach agroturystycznych.

Z uzyskanych danych (tab. 1) wynika, że średnia liczba sprzedanych usług noclegowych w badanych w gospodarstwach agroturystycznych położonych w gminach należących do Białowieckiego Parku Narodowego wynosiła od 30 do 600. Dzienny koszt utrzymania turysty (bez produktów żywnościowych) wynosił od 10,92 do 31,79 zł. Jego wartość różnicowały głównie wydatki poniesione na reklamę i ogrzewanie pomieszczeń przeznaczonych na cele usługowe. Z tego względu roczny koszt utrzymania turystów w gospodarstwach świadczących taką samą lub mniejszą liczbę usług, ale jednocześnie ponoszących większe wydatki na ogrzewanie i reklamę był wyższy. Cena noclegu w badanych gospodarstwach kształtowała się w przedziale 30-70 zł, przy czym skrajne wartości odnotowano w pojedynczych gospodarstwach. Najwięcej gospodarstw (88,5%) świadczyło nocleg w cenie 35-40 zł. Nadwyżka bezpośrednia z usług noclegowych w gospodarstwach położonych w gminie Białowieża i Narewka była bardzo zróżnicowana i wahała się w granicach 454,40-21408,20 zł. Średnia jej wartość (dla gospodarstwa) wynosiła 7068,26 zł.

W gospodarstwach agroturystycznych położonych na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego średnia liczba świadczonych w gospodarstwie noclegów była o 56,7 większa niż w gminie Białowieża i Narewka, a średnia cena noclegu była o 5,33 zł niższa (tab. 1). W 19 gospodarstwach (73,1%) cena noclegu była niższa niż 40 zł, w tym w 4 gospodarstwach świadczone nocleg za 20 lub 25 zł. Duże zróżnicowanie liczby sprzedanych noclegów i ich ceny spowodowało, że wartość nadwyżki bezpośredniej z tych usług kształtowała się w przedziale od 295,68 do 24397,05 zł i wynosiła średnio dla gospodarstwa 7058,05 zł.

Atrakcyjność usług agroturystycznych w dużej mierze zależy od zaplecza gastronomicznego. Według Żbikowskiego i Nałęczkiej [2005], co czwarty badany agroturysta decyduje o wyborze gospodarstwa do podejmując kierując się ofertą gastronomiczną. Ankietowani poszukują dobrej

i tradycyjnej kuchni, a jednocześnie za niższą cenę niż w innych obiektach wypoczynkowych. Zdaniem Orłowskiego [2005] wydatki na wyżywienie w czasie wyjazdów turystycznych stanowią od 20 do 40% całkowitego kosztu związanego z wyjazdem wakacyjnym. Nic więc dziwnego, że turysta podejmując decyzję o wyborze miejsca urlopowego wypoczynku zwraca uwagę na ten aspekt.

Oceniając badane gospodarstwa agroturystyczne pod względem usług gastronomicznych można stwierdzić, że nie spełniały one oczekiwań większości turystów uprawiających turystykę wiejską. Usługi żywieniowe w gospodarstwach z terenu Białowieckiego Parku Narodowego były świadczone w 14 gospodarstwach (56%), przy czym w 13 świadczone całodzienne wyżywienie, a w jednym śniadania i obiadokolacje (tab. 2). Tak małą podaż w zakresie wyżywienia tłumaczono zbyt wysokimi wymaganiami sanitarno-higienicznymi określonymi *Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia* [Dz.U. nr 171 poz. 1225].

Cena całodziennego wyżywienia kształtowała się w granicach 45-70 zł. Należy zauważyć, że liczba sprzedanych usług gastronomicznych w niektórych gospodarstwach nie była równa liczbie świadczonych noclegów, co oznacza, że nie wszyscy turyści nocujący w tych gospodarstwach korzystali z wyżywienia u gospodarzy. Natomiast mieli oni możliwość przygotowania sobie posiłków w specjalnie przeznaczonych dla nich kuchni lub w aneksie kuchennym. Analiza nadwyżki bezpośredniej z usług gastronomicznych w gospodarstwach położonych w gminie Białowieża i Narewka wykazała, że średni dochód z tych usług wyniósł 11 148,58 zł, przy czym w gospodarstwie świadczącym całodzienne wyżywienie był on wyższy – 11 202,99 zł.

Z danych w tabeli 2 wynika również, że w 6 badanych gospodarstwach (25%) z terenu Biebrzańskiego Parku Narodowego nie były świadczone usługi gastronomiczne. Jednak całodzienne wyżywienie oferowano w 14 gospodarstwach (77,8%). W pozostałych czterech gospodarstwach, tj. w dwóch serwowano obiadokolację i w dwóch śniadanie i obiadokolację. Należy także zaznaczyć, że w niektórych gospodarstwach z tego terenu, podobnie jak w gminie Białowieża i Narewka, liczba świadczonych usług gastronomicznych nie była równa liczbie sprzedanych noclegów. Ponadto, cena całodziennego wyżywienia w tych gospodarstwach była bardziej zróżnicowana niż w gminie Białowieża i Narewka (od 20 do 70 zł), a średnia jej wartość była o 13,18 zł niższa. Miało to znaczny wpływ na wartość nadwyżki bezpośredniej z usług gastronomicznych, która pomimo większej liczby sprzedanych usług była niższa i wynosiła średnio dla gospodarstwa 9906,18 zł.

Roczna nadwyżka bezpośrednia z usług noclegowych i gastronomicznych zależała od liczby i rodzaju świadczonych usług. W gospodarstwach położonych w gminie Białowieża i Narewka nadwyżka ta kształtowała się w granicach 454,40-37432,80 zł (tab. 3). Odsetek gospodarstw z dochodem poniżej 5000 zł oraz mieszczącym się w przedziale od 10 000 do 15 000 zł był taki sam (23,1%), przy czym w dwóch gospodarstwach (7,7%) dochód był mniejszy niż 1000 zł.

Drugie miejsce, pod względem procentowego udziału zajęły gospodarstwa z dochodem od 5000 do 10 000 zł (19,2%), a trzecie *ex aequo* – z dochodem w granicach 15 000-20 000 zł i 20 000-25 000 (11,5%). Najwyższą wartość tego wskaźnika, nieco powyżej 37 000 odnotowano w dwóch gospodarstwach. Należy także podkreślić, że w trzech gospodarstwach, w których nie były świadczone usługi gastronomiczne (G_{14} , G_{15} , G_{16}) wartość nadwyżki bezpośredniej była wyższa niż w niektórych gospodarstwach świadczących te usługi. Wynik ten został osiągnięty dzięki dużej liczbie sprzedanych noclegów (szczególnie w gospodarstwie G_{14}), co jednocześnie obniżyło dzienny koszt noclegu.

Dochód z usług turystycznych w gospodarstwach agroturystycznych położonych w gminach obejmujących tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego był bardzo zróżnicowany. Jego wartość wynosiła 354,00-35159,10 zł (tab. 3). Nadwyżkę niższą niż 1000 zł uzyskały 2 z 24 badanych gospodarstw (8,3%). W przedziale od 1000 zł do 5000 zł znalazły się 4 gospodarstwa (16,7%). Tyle samo gospodarstw zarobiło w granicach 19 000-27 000 zł oraz więcej niż 30 000 zł. Najwięcej badanych (29,2%) uzyskało nadwyżkę bezpośrednią mieszczącą się w przedziale 10 000-16 000 zł.

Powszechnie używanymi wskaźnikami ekonomicznymi w hotelarstwie jest POR, określający dochód uzyskany z jednego sprzedanego miejsca oraz PAR opisujący dochód przypadający na jedno dostępne miejsce w danym przedziale czasowym (np. w ciągu roku). W badanych gospodarstwach agroturystycznych dochód (mierzony nadwyżką bezpośrednią) uzyskany z jednego sprzedanego miejsca (POR) wyniósł od 5,94 do 124,53 zł, przy czym w 22 gospodarstwach (44%) był wyższy

Tabela 1. Koszt, przychód i nadwyżka z usług noclegowych w gospodarstwach agroturystycznych
Table 1. The cost, revenue and surplus from accommodation in the agrotouristic farms

Teren badań/ The study area	Nr gospodarstwa/ Number of farm's	Liczba noclegów sprzedanych w roku/Number of accom- modation sold per year	Koszt bezpśredni noclegu/ Direct cost of accommo- dation	Roczny koszt bezp- średni/ Annual direct cost	Cena noclegu/ Price of accommo- dation	Roczny przychód bezp-średni/ Annual direct revenue	Roczna nadwyżka bezp- średnia/ Annual direct surplus
Białowiecki Park Narodowy/ Białowiecki National Park	G ₁	120	22,25	2 670,00	40,00	4 800,00	2 130,00
	G ₂	180	17,06	3 070,80	40,00	7 200,00	4 129,20
	G ₃	311	15,77	4 904,47	40,00	12 440,00	7 535,53
	G ₄	243	20,25	4 920,75	40,00	9 720,00	4 799,25
	G ₅	482	12,23	5 894,86	40,00	19 280,00	13 385,14
	G ₆	138	19,99	2 758,62	40,00	5 520,00	2 761,38
	G ₇	150	15,27	2 290,50	40,00	6 000,00	3 709,50
	G ₈	220	20,25	4 455,00	40,00	8 800,00	4 345,00
	G ₉	480	14,89	7 147,20	40,00	19 200,00	12 052,80
	G ₁₀	540	13,13	7 090,20	40,00	21 600,00	14 509,80
	G ₁₁	487	12,64	6 155,68	40,00	19 480,00	13 324,32
	G ₁₂	100	31,79	3 179,00	40,00	4 000,00	821,00
	G ₁₃	150	19,33	2 899,50	55,00	8 250,00	5 350,50
	G ₁₄	600	11,38	6 828,00	40,00	24 000,00	17 172,00
	G ₁₅	438	13,19	5 777,22	40,00	17 520,00	11 742,78
	G ₁₆	320	12,51	4 003,20	35,00	11 200,00	7 196,80
	G ₁₇	211	12,79	2 698,69	35,00	7 385,00	4 686,31
	G ₁₈	268	17,29	4 633,72	35,00	9 380,00	4 746,28
	G ₁₉	300	13,34	4 002,00	40,00	12 000,00	7 998,00
	G ₂₀	40	23,64	945,60	35,00	1 400,00	454,40
	G ₂₁	200	16,79	3 358,00	35,00	7 000,00	3 642,00
	G ₂₂	150	29,48	4 422,00	40,00	6 000,00	1 578,00
	G ₂₃	370	12,14	4 491,80	70,00	25 900,00	21 408,20
	G ₂₄	150	14,46	2 169,00	35,00	5 250,00	3 081,00
	G ₂₅	350	10,92	3 822,00	30,00	10 500,00	6 678,00
	G ₂₆	217	14,09	3 057,53	35,00	7 595,00	4 537,47
Srednia/Mean		277,50	16,80	4 140,21	40,00	11 208,46	7 068,26
Biebrzański Park Narodowy/ Biebrzański National Park	G ₁	392	17,06	6 687,52	35,00	13 720,00	7 032,48
	G ₂	100	26,60	2 660,00	35,00	3 500,00	840,00
	G ₃	305	13,83	4 218,15	35,00	10 675,00	6 456,85
	G ₄	168	26,62	4 472,16	50,00	8 400,00	3 927,84
	G ₅	168	22,46	3 773,28	35,00	5 880,00	2 106,72
	G ₆	489	15,55	7 603,95	35,00	17 115,00	9 511,05
	G ₇	720	13,15	9 468,00	40,00	28 800,00	19 332,00
	G ₈	234	16,34	3 823,56	50,00	11 700,00	7 876,44
	G ₉	140	20,36	2 850,40	30,00	4 200,00	1 349,60
	G ₁₀	195	23,45	4 572,75	25,00	4 875,00	302,25
	G ₁₁	133	20,97	2 789,01	30,00	3 990,00	1 200,99
	G ₁₂	356	17,00	6 052,00	30,00	10 680,00	4 628,00
	G ₁₃	265	16,61	4 401,65	30,00	7 950,00	3 548,35
	G ₁₄	150	17,12	2 568,00	25,00	3 750,00	1 182,00
	G ₁₅	600	11,71	7 026,00	35,00	21 000,00	13 974,00
	G ₁₆	610	11,25	6 862,50	35,00	21 350,00	14 487,50
	G ₁₇	500	17,96	8 980,00	40,00	20 000,00	11 020,00
	G ₁₈	168	18,24	3 064,32	20,00	3 360,00	295,68
	G ₁₉	50	27,92	1 396,00	35,00	1 750,00	354,00
	G ₂₀	294	14,44	4 245,36	35,00	10 290,00	6 044,64
	G ₂₁	888	10,29	9 137,52	35,00	31 080,00	21 942,48
	G ₂₂	200	19,06	3 812,00	25,00	5 000,00	1 188,00
	G ₂₃	280	14,16	3 964,80	37,00	10 360,00	6 395,20
	G ₂₄	615	10,33	6 352,95	50,00	30 750,00	24 397,05
Srednia/Mean		334,17	17,60	5 032,58	34,67	12 090,63	7 058,05

Źródło: badania własne
Source: own research

Tabela 2. Koszt, przychód i nadwyżka z usług gastronomicznych w gospodarstwach agroturystycznych (w tabeli umieszczono tylko te gospodarstwa, które świadczyły usługi gastronomiczne)

Table 2. The cost, revenue and surplus from catering in the agrotouristic farms (the table shows only the farms providing food service activities)

Teren badań/ The study area	Nr gospodarstwa/ Farm number	Liczba usług gastronomicznych sprzedanych w roku/Number of catering sold per year	Rodzaj posiłku Type of meal	Roczny koszt bezpośredni/ Annual direct cost*	Cena wyżywienia/ Price of catering	Roczny przychód bezpośredni/ Annual direct revenue	Roczna nadwyżka bezpośrednia/ Annual direct surplus
Białowiecki Park Narodowy/ Białowiecki National Park	G ₁	120	SOK	906,00	70	8 400	7 494,00
	G ₂	180	SOK	1 359,00	55	9 900	8 541,00
	G ₃	311	SOK	2 348,05	60	18 660	16 311,95
	G ₄	243	SOK	1 834,65	50	12 150	10 315,35
	G ₅	230	SOK	1 736,50	50	11 500	9 763,50
	G ₆	98	SOK	739,90	50	4 900	4 160,10
	G ₇	150	SOK	1 132,50	50	7 500	6 367,50
	G ₈	220	SOK	1 661,00	45	9 900	8 239,00
	G ₉	480	SOK	3 624,00	60	28 800	25 176,00
	G ₁₀	540	SOK	4 077,00	50	27 000	22 923,00
	G ₁₇	268	SOK	1 618,72	45	12 060	10 441,28
	G ₁₈	300	SOK	2 265,00	55	16 500	14 235,00
	G ₂₂	100	SOK	755,00	50	5 000	4 245,00
G ₂₃	150	SOK	1 132,50	60	9 000	7 867,50	
Średnia/Mean		242,14	-	1 799,27	53,57	12 947,86	11 148,58
Biebrzański Park Narodowy/ Biebrzański National Park	G ₁	392	OK	1 331,82	20,00	7 840,00	6 508,18
	G ₃	305	SOK	2 302,75	50,00	15 250,00	12 947,25
	G ₄	168	SOK	1 268,40	45,00	7 560,00	6 291,60
	G ₅	168	SOK	1 268,40	60,00	10 080,00	8 811,60
	G ₆	489	SOK	3 691,95	60,00	29 340,00	25 648,05
	G ₈	234	SOK	1 766,70	40,00	9 360,00	7 593,30
	G ₉	140	SOK	1 057,00	35,00	4 900,00	3 843,00
	G ₁₀	160	SOK	1 208,00	25,00	4 000,00	2 792,00
	G ₁₁	133	SOK	1 004,15	20,00	2 660,00	1 655,85
	G ₁₂	356	SOK	2 687,80	70,00	24 920,00	22 232,20
	G ₁₃	265	SOK	2 000,75	45,00	11 925,00	9 924,25
	G ₁₄	150	SOK	1 132,50	30,00	4 500,00	3 367,50
	G ₁₅	610	OK	2 072,48	20,00	12 200,00	10 127,53
	G ₁₇	500	SOK	3 775,00	50,00	25 000,00	21 225,00
	G ₁₈	168	SOK	1 268,40	50,00	8 400,00	7 131,60
G ₂₀	145	SOK	875,80	50,00	7 250,00	6 374,20	
G ₂₁	888	SOK	6 704,40	22,00	19 536,00	12 831,60	
G ₂₄	311	SOK	1 878,44	35,00	10 885,00	9 006,56	
Średnia/Mean		310,11	-	2 071,93	40,39	11 978,11	9 906,18

* dzienny koszt produktów żywnościowych/daily cost of food – 7,55 zł/PLN, S – śniadanie/breakfast, O – obiad/dinner, K – kolacja/supper, OK – obiadokolacja/lunch and dinner

Źródło: badania własne

Source: own research

Tabela 3. Koszt, przychód i nadwyżka z usług noclegowych i gastronomicznych w gospodarstwach agroturystycznych

Table 3. The cost, revenue and surplus from accommodation and catering in the agrotouristic farms

Teren badań/ The study area	Nr gospodar- stwa/Farm number	Roczny koszt	Roczny przychód	Roczna nadwyżka
		bezpośredni/Annual direct cost	bezpośredni/Annual direct revenue	bezpośrednia/Annual direct surplus
z/PLN				
Białowiecki Park Narodowy/Białowiecki National Park	G ₁	3 576,00	13 200,00	9 624,00
	G ₂	4 429,80	17 100,00	12 670,20
	G ₃	7 252,52	31 100,00	23 847,48
	G ₄	6 755,40	21 870,00	15 114,60
	G ₅	7 631,36	30 780,00	23 148,64
	G ₆	3 498,52	10 420,00	6 921,48
	G ₇	3 423,00	13 500,00	10 077,00
	G ₈	6 116,00	18 700,00	12 584,00
	G ₉	10 771,20	48 000,00	37 228,80
	G ₁₀	11 167,20	48 600,00	37 432,80
	G ₁₁	6 155,68	19 480,00	13 324,32
	G ₁₂	3 179,00	4 000,00	821,00
	G ₁₃	2 899,50	8 250,00	5 350,50
	G ₁₄	6 828,00	24 000,00	17 172,00
	G ₁₅	5 777,22	17 520,00	11 742,78
	G ₁₆	4 003,20	11 200,00	7 196,80
	G ₁₇	2 698,69	7 385,00	4 686,31
	G ₁₈	6 252,44	21 440,00	15 187,56
	G ₁₉	6 267,00	28 500,00	22 233,00
	G ₂₀	945,60	1 400,00	454,40
	G ₂₁	3 358,00	7 000,00	3 642,00
	G ₂₂	4 422,00	6 000,00	1 578,00
	G ₂₃	5 246,80	30 900,00	25 653,20
	G ₂₄	3 301,50	14 250,00	10 948,50
	G ₂₅	3 822,00	10 500,00	6 678,00
	G ₂₆	3 057,53	7 595,00	4 537,47
Średnia/Mean		5 109,04	18 180,38	13 071,34
Biebrzański Park Narodowy/Biebrzański National Park	G ₁	8 019,34	21 560,00	13 540,66
	G ₂	2 660,00	3 500,00	840,00
	G ₃	6 520,90	25 925,00	19 404,10
	G ₄	5 740,56	15 960,00	10 219,44
	G ₅	5 041,68	15 960,00	10 918,32
	G ₆	11 295,90	46 455,00	35 159,10
	G ₇	9 468,00	28 800,00	19 332,00
	G ₈	5 590,26	21 060,00	15 469,74
	G ₉	3 907,40	9 100,00	5 192,60
	G ₁₀	5 780,75	8 875,00	3 094,25
	G ₁₁	3 793,16	6 650,00	2 856,84
	G ₁₂	8 739,80	35 600,00	26 860,20
	G ₁₃	6 402,40	19 875,00	13 472,60
	G ₁₄	3 700,50	8 250,00	4 549,50
	G ₁₅	7 026,00	21 000,00	13 974,00
	G ₁₆	8 934,98	33 550,00	24 615,03
	G ₁₇	12 755,00	45 000,00	32 245,00
	G ₁₈	4 332,72	11 760,00	7 427,28
	G ₁₉	1 396,00	1 750,00	354,00
	G ₂₀	5 121,16	17 540,00	12 418,84
	G ₂₁	15 841,92	50 616,00	34 774,08
	G ₂₂	3 812,00	5 000,00	1 188,00
	G ₂₃	3 964,80	10 360,00	6 395,20
	G ₂₄	8 231,39	41 635,00	33 403,61
Średnia/Mean		6 524,23	21 053,09	14 528,86

Źródło: badania własne

Source: own research

Tabela 4. Przychód z działalności turystycznej w gospodarstwach na tle popytu usług (POR)

Table 4. The income from touristic activities in the farms compared with the demand supply (POR)

Ranking/ Ranking	Nr gosp./ Farm number	Teren badań/ The study area	POR [zł]/ POR [PLN]
1.	G ₂₃	BPN	124,53
2.	G ₁	BPN	80,20
3.	G ₉	BPN	77,56
4.	G ₃	BPN	76,68
5.	G ₁₂	BbPN	75,45
6.	G ₁₉	BPN	74,11
7.	G ₂₄	BPN	72,99
8.	G ₅	BbPN	71,90
9.	G ₂	BPN	70,39
10.	G ₁₀	BPN	69,32
11.	G ₇	BPN	67,18
12.	G ₈	BbPN	66,11
13.	G ₅	BbPN	64,99
14.	G ₁₇	BbPN	64,49
15.	G ₃	BbPN	63,62
16.	G ₄	BPN	62,20
17.	G ₁	BbPN	60,83
18.	G ₈	BPN	57,20
19.	G ₁₈	BPN	56,67
20.	G ₂₄	BbPN	54,31
21.	G ₄	BbPN	50,84
22.	G ₆	BPN	50,16
23.	G ₅	BPN	48,03
24.	G ₁₈	BbPN	44,21
25.	G ₂₀	BbPN	42,24
26.	G ₁₆	BbPN	40,35
27.	G ₂₁	BbPN	39,16
28.	G ₉	BbPN	37,09
29.	G ₁₃	BPN	35,67
30.	G ₁	BbPN	34,54
31.	G ₁₄	BbPN	30,33
32.	G ₄	BPN	28,62
33.	G ₁₁	BPN	27,36
34.	G ₇	BbPN	26,85
35.	G ₁₅	BPN	26,81
36.	G ₁₅	BbPN	23,29
37.	G ₂₃	BbPN	22,84
38.	G ₁₆	BPN	22,49
39.	G ₁₇	BPN	22,21
40.	G ₁₁	BbPN	21,48
41.	G ₂₆	BPN	20,91
42.	G ₂₅	BPN	19,08
43.	G ₂₁	BPN	18,21
44.	G ₁₀	BbPN	15,87
45.	G ₂₀	BPN	11,36
46.	G ₂₂	BPN	10,52
47.	G ₂	BbPN	8,40
48.	G ₁₂	BPN	8,21
49.	G ₁₉	BbPN	7,08
50.	G ₂₂	BbPN	5,94

Tabela 5. Przychód z działalności turystycznej w gospodarstwach na tle podaży usług (PAR)

Table 5. The income from touristic activities in the farms compared with the supply (PAR)

Ranking/ Ranking	Nr gosp./ Farm number	Teren badań/ The study area	PAR [zł]/ PAR [PLN]
1.	G ₂₁	BbPN	15,88
2.	G ₆	BbPN	13,76
3.	G ₂₄	BbPN	9,15
4.	G ₂₃	BPN	8,79
5.	G ₁₀	BPN	8,55
6.	G ₃	BPN	8,17
7.	G ₁₄	BPN	7,84
8.	G ₁₉	BPN	7,61
9.	G ₁₇	BbPN	7,36
10.	G ₁₂	BbPN	7,36
11.	G ₉	BPN	6,80
12.	G ₁₆	BbPN	6,74
13.	G ₃	BbPN	6,65
14.	G ₅	BPN	6,34
15.	G ₇	BbPN	5,88
16.	G ₁₅	BPN	5,36
17.	G ₁	BbPN	4,64
18.	G ₁₃	BbPN	4,61
19.	G ₁	BPN	4,39
20.	G ₂₄	BPN	4,29
21.	G ₄	BPN	4,14
22.	G ₂	BPN	3,86
23.	G ₁₅	BbPN	3,83
24.	G ₂₅	BPN	3,66
25.	G ₁₈	BPN	3,47
26.	G ₇	BPN	3,45
27.	G ₈	BbPN	3,26
28.	G ₈	BPN	2,87
29.	G ₁₆	BPN	2,82
30.	G ₅	BbPN	2,49
31.	G ₁₁	BPN	2,43
32.	G ₂₀	BbPN	2,43
33.	G ₆	BPN	2,37
34.	G ₁₇	BPN	2,14
35.	G ₁₈	BbPN	1,85
36.	G ₁₃	BPN	1,83
37.	G ₄	BbPN	1,65
38.	G ₁₄	BbPN	1,56
39.	G ₉	BbPN	1,42
40.	G ₂₃	BbPN	1,25
41.	G ₂₂	BPN	1,08
42.	G ₁₀	BbPN	1,06
43.	G ₂₆	BPN	1,04
44.	G ₁₁	BbPN	0,98
45.	G ₂₁	BPN	0,71
46.	G ₂	BbPN	0,29
47.	G ₂₀	BPN	0,25
48.	G ₂₂	BbPN	0,22
49.	G ₁₉	BbPN	0,16
50.	G ₁₂	BPN	0,15

BPN – Białowiecki Park Narodowy/Białowiecki National Park, BbPN – Biebrzański Park Narodowy/Biebrzański National Park

Źródło: badania własne

Source: own research

niż 50 zł, a w 19 (38%) mieścił się w przedziale od 20 do 48 zł (tab. 4). Ranking gospodarstw pod względem wartości wskaźnika POR pokazuje, że w pierwszej dziesiątce znalazło się 8 gospodarstw z terenu Białowieskiego Parku Narodowego. Inaczej kształtował się ranking pod względem wartości wskaźnika PAR (tab. 5), gdzie w pierwszej dziesiątce było 6 gospodarstw z gminy Białowieża i Narewka, a 5 z terenu Biebrzańskiego Parku Narodowego. Należy także podkreślić, że 46% badanych gospodarstw uzyskiwało dochód przypadający na jedno dostępne miejsce noclegowe (PAR) poniżej 3 zł, przy czym w siedmiu gospodarstwach (14%) wartość tego wskaźnika nie przekraczała 1 zł.

Porównując uzyskane wartości wskaźników POR i PAR dla badanych gospodarstw z otrzymanymi w innych rejonach wschodniej Polski, należy stwierdzić, że średnia (dla gospodarstwa) wartość tych wskaźników była niższa niż w gospodarstwach agroturystycznych regionu nadbużańskiego [Ciepela 2011] i porównywalna do otrzymanych w regionie siedleckim [Ciepela i in. 2012] i środkowo-wschodniej Polski [Ciepela i in. 2013].

Wnioski

1. Wartości nadwyżki bezpośredniej z usług noclegowych w badanych gospodarstwach agroturystycznych były bardzo zróżnicowane i zawierały się w przedziale od 454,40 do 21 408,20 zł – Białowieski Park Narodowy i od 295,68 do 21 942,48 zł – Biebrzański Park Narodowy. Średnia wartość tego wskaźnika na obu badanych obszarach wynosiła około 7000 zł, pomimo że w gminie Białowieża i Narewka liczba sprzedanych w gospodarstwie usług noclegowych była średnio o 56,7 zł niższa. Porównywalny dochód został osiągnięty dzięki niższemu dziennemu kosztowi utrzymania turysty (bez produktów żywnościowych) w gminie Białowieża i Narewka i wyższej cenie noclegu.
2. Usługi gastronomiczne w badanych gospodarstwach nie spełniały oczekiwań turystów, bowiem większość z nich poszukiwała oferty obejmującej nocleg i wyżywienie. Usługi te były świadczone tylko w 31 gospodarstwach (62%), z czego 17 (55%) znajdowało się w gminach Biebrzańskiego Parku Narodowego. Cena wyżywienia w gospodarstwach z gminy Białowieża i Narewka była średnio o 13,18 zł wyższa niż w innych gospodarstwach. Miało to decydujący wpływ na zróżnicowanie dochodu, mierzono go nadwyżką bezpośrednią z usług gastronomicznych pomiędzy analizowanymi obszarami. Przeciętne gospodarstwo z gminy Białowieża i Narewka, pomimo mniejszej o 68 liczby sprzedanych usług zarobiło na żywieniu turystów średnio o 1242 zł więcej.
3. Roczna nadwyżka bezpośrednia z usług noclegowych i gastronomicznych w badanych gospodarstwach była bardzo zróżnicowana. Jednak prawie 25% gospodarstw funkcjonujących w gminie Białowieża i Narewka i 25% z terenu Biebrzańskiego Parku Narodowego uzyskała dochód poniżej 5000 zł i taki sam udział miały gospodarstwa z nadwyżką w granicach 10 000-15 000 zł. Ponadto, w 5 gospodarstwach (20,8%) położonych w gminach obejmujących tereny Biebrzańskiego Parku Narodowego i w 3 (11,5%) z gminy Białowieża i Narewka wskaźnik ten osiągnął wartość od 25 000 do 37 500 zł.
4. Najwyższy dochód (124,53 zł) z jednego sprzedanego miejsca (POR) odnotowano w gospodarstwie z terenu Białowieskiego Parku Narodowego. Wartość tego wskaźnika w 22 gospodarstwach (44%) kształtowała się powyżej 50 zł, a w 19 (38%) mieścił się w przedziale od 20 do 48 zł. W rankingu gospodarstw pod względem wartości wskaźnika POR w pierwszej dziesiątce znalazło się osiem gospodarstw z terenu Białowieskiego Parku Narodowego. Natomiast w rankingu pod względem dochodu przypadającego na jedno dostępne miejsce w roku (PAR) w pierwszej dziesiątce było 6 gospodarstw z gminy Białowieża i Narewka, a 5 z terenu Biebrzańskiego Parku Narodowego. Wartość tego wskaźnika w prawie połowie gospodarstw wynosiła poniżej 3 zł, przy czym w siedmiu (14%) nie przekraczała 1 zł.
5. Uzyskane wyniki wskazują, że agroturystyka odgrywa bardzo ważną rolę na obszarze Białowieskiego Parku Narodowego i Biebrzańskiego Parku Narodowego. Jest ona znaczącym źródłem dochodu w większości badanych gospodarstw rolnych, w których produkcja rolnicza jest mało opłacalna ze względu na uwarunkowania przyrodnicze i ograniczenia wynikające z uregulowań prawnych obowiązujących w gospodarowaniu ziemią na terenach przyrodniczo cennych.

Literatura

- Balińska A., Sikorska-Wolak I. 2009: *Turystyka wiejska szansą rozwoju wschodnich terenów przygranicznych na przykładzie wybranych gmin*, Wyd. SGGW, Warszawa.
- Bednarek-Szczepańska M. 2010: *Rola podmiotów lokalnych w rozwoju turystyki wiejskiej na wybranych obszarach Lubelszczyzny*, Studia Obszarów Wiejskich, 23, IGiPZ PAN, PTG, Warszawa.
- Ciepiela G.A. 2011: *Produkcja rolnicza i działalność turystyczna w gospodarstwach agroturystycznych regionu nadbużańskiego*, Zesz. Nauk. Wyższej Szkoły Agrobiznesu, Łomża, 47, 28-42.
- Ciepiela G.A. Sosnowski J. 2010: *Rynek usług agroturystycznych w powiecie puławskim*. Zesz. Nauk. Wyższej Szkoły Agrobiznesu, Łomża, 46, 52-67.
- Ciepiela G.A., Godlewska A., Balińska A. 2012: *Produkt agroturystyczny w podregionie olsztyńskim*, [w:] M. Jalinik i R. Ziółkowski (red), *Rynek usług turystycznych*, Wyd. Politechniki Białostockiej, Białystok, 26-48.
- Ciepiela G.A., Kur-Kowalska M., Jankowska J. 2013: *Oplacalność działalności turystycznej w gospodarstwach agroturystycznych środkowo-wschodniej Polski*, Zesz. Nauk. Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, seria Administracja i Zarządzanie, 98(25), Siedlce, 93-108.
- Godlewski G. 2004: *Spoleczno-ekonomiczne aspekty działalności gospodarstw agroturystycznych na przykładzie Południowego Podlasia*, Zeszyty Studiów Doktoranckich Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- Jarosz M., Bulhak-Jachymczyk B. 2008: *Normy żywienia człowieka. Podstawy prewencji otyłości i chorób niezakaźnych*, PZWL, Warszawa, ISBN 978-83-86060-83-2.
- Kosmaczewska J. 2007: *Wpływ agroturystyki na rozwój ekonomiczno-społeczny gminy*, WWSTiZ w Poznaniu, Wyd. Naukowe Bogucki, Poznań, ISBN 8360247951.
- Lubas B. 2008: *Układ hotelowego rachunku zysków i strat według Standardowego Systemu Rachunkowości Hotelowej (SSRH) [online]*, Kwartalnik „e-Finanse”, 4, [dostęp: www.e-finanse.com].
- Łęczycycki K., Jablonka R., Marcysiak A. 2007: *Motywy i uwarunkowania lokalizacyjne prowadzenia działalności agroturystycznej*, [w:] G.A. Ciepiela i J. Sosnowski (red.), *Agroturystyka – moda czy potrzeba?* Monografie nr 80, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce, 180-199.
- Mały rocznik statystyczny Polski*. 2011: GUS, Warszawa.
- Orłowski D. 2005: *Regionalne potrawy i produkty żywnościowe jako czynnik rozwoju turystyki na obszarach wiejskich*, [w:] A. Brelik (red.), *Turystyka rozwoju obszarów wiejskich*, Wyd. Akademii Rolniczej, Szczecin, 240-252.
- Osek M., Milczarek A. 2005: *Wynik tuczu, wartość rzeźna oraz jakość mięsa świni rasy puławskiej żywionych mieszankami z udziałem nasion bobiku i rzepaku*, Roczn. Zoot., t. 32, z. 2, 103-113.
- Osek M., Janocha A., Milczarek A., Klocek B. 2005: *Wyniki produkcyjne i poubojowe oraz walory smakowe mięsa kurcząt brojlerów żywionych mieszankami natłuszczanymi różnymi olejami roślinnymi*, Rośliny Oleiste, XXVI, 2, 541-550.
- Pytlarz E. 2010: *Stan i perspektywy rozwoju gospodarstw agroturystycznych w powiecie kaliskim*, [w:] *Warunki rozwoju obszarów wiejskich*, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław, 55-59.
- Ramotowska K. 2006: *Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów na przykładzie działalności agroturystycznej prowadzonej przez producentów rolnych województwa podlaskiego, w kontekście Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Analiza i ocena poziomu konkurencyjności działalności agroturystycznej na rynku usług turystycznych*. Ekspertyza, Goniądz.
- Sikora J. 1999: *Organizacja ruchu turystycznego na wsi*, WSiP, Warszawa, ISBN 83-02-07310-5.
- Sikora J. 2012: *Agroturystyka. Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich*, Wyd. C.H. Beck. Warszawa, ISBN 978-83-255-3579-7.
- Świątkowska U. (red.). 2000: *Agroturystyka*, Wyd. SGGW, Warszawa. ISBN 83-88010-17-4.
- Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, Dz.U. nr 171, poz. 1225.
- Żbikowski J., Nałęcka D. 2005: *Motywy wyboru wypoczynku w gospodarstwie agroturystycznym, w świetle badań ankietowych*, [w:] J. Bergier, B. Sawicki (red.), *Wybrane zagadnienia z turystyki wiejskiej*. Wyd. PWSZ im. Papieża Jana Pawła II, Biała Podlaska, 121-128.
- Żbikowski J., Kozak A., Kuźmicki M. 2006: *Motywy podejmowania działalności agroturystycznej w wybranych gminach województwa lubelskiego*, [w:] M. Plichta, J. Sosnowski (red.), *Marketing w agroturystyce*, Monografie nr 75, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce, 117-125.

Summary

The aim of the study was to determine the income generated from accommodation and food service activities in agrotouristic farms operating within municipalities located in areas belonging to Białowieża National Park and Biebrza National Park. The surveys were conducted in 2010 and 2011 in 50 agrotouristic farms. The obtained results indicate that the direct surplus generated from the accommodation services in farm amounted to on average around 7000 PLN. The annual direct surplus generated from the accommodation and food service activities in almost ¼ of the farms reached the level between 10,000 and 15,000 PLN, and in 8 farms (16%) was in the range of 25000-37500 PLN. The POR indicator value in 22 farms (44%) was higher than 50 PLN, and in 19 (38%) ranged from 20 to 48 PLN. The PAR indicator value in almost half of the farms was less than 3 PLN, and in seven (14%) did not exceed 1 PLN.

Adres do korespondencji
dr hab. Grażyna Anna Ciepiela, prof. UP-H
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Zakład Turystyki i Rekreacji
ul. B. Prusa 12, 08-110 Siedlce, e-mail: ciepiela@poczta.onet.pl